

DEMOKRATİK KAZANIMLARIN GERÇEKLEŞTİRİLMESİNDE İLKÖĞRETİM ÖĞRETMENLERİNİN ETKİLİLİĞİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Salih Zeki GENÇ*

Özet

Araştırmanın temel amacı, demokratik kazanımların gerçekleştirilmesinde ilköğretim öğretmenlerinin etkililiğini değerlendirmektir. Araştırmada, Erzurum il merkezindeki 15 ilköğretim okulunda görev yapan 300 öğretmen örneklem grubuna alınmıştır.

Veri toplamak için araştırmacı tarafından hazırlanan anket kullanılmıştır. Ankette, ilköğretim öğretmenlerinin demokratik kazanımların gerçekleştirilmesinde kullandıkları etkinlikleri belirlemeye yönelik 25 madde bulunmaktadır. Veriler frekans, yüzde, t testi ve varyans (F) kullanılarak analiz edilmiş ve tablolaştırılarak yorumlanmıştır. Sonuçta, demokratik kazanımların gerçekleştirilmesinde ilköğretim öğretmenlerinin farklı farklı etkinlikleri farklı oranlarda kullandıkları, diğer taraftan, demokratik kazanımların gerçekleştirilmesinde ilköğretim öğretmenlerinin kullandıkları etkinliklerin cinsiyetlerine ve okuttukları sınıflara göre değişkenlik göstermediği, mesleki kıdemlerine ve öğrenim durumlarına göre ise değişkenlik gösterdiği bulunmuştur.

Anahtar Sözcükler: Demokrasi, kazanım, ilköğretim öğretmeni, okul, öğrenci

PROBLEM

Çağımızın sihirli sözcüklerinden biri olan “demokrasi” hakkında çok şeyler yazılıp çizildi ve hala da yazılıp çizilmekte, ancak demokrasinin ne anlama geldiği ve tanımının ne olduğu konusunda henüz bir görüş birliğine varıldığını söyleyebilmek pek mümkün değil. Bu yönüyle, Kongar (2002, 13-14) demokrasi nedir ve ne değildir konusunda şu açıklamayı yapmaktadır: Demokrasi, ancak “ülke hakkında önerdikleri çözümler azınlıkta kalanların, çoğunluk haline gelebilme hak ve olanağının bulunduğu bir çoğunluk yönetimidir.” Bir başka deyişle, demokrasi, mevcut yönetimle, ülke çözümleri hakkında aynı düşüncede olmayanların, bu düşüncelerini açıklama ve yayma haklarının bulunduğu bir çoğunluk yönetimidir. Ancak, demokrasi, her şeyden önce çoğunluğun baskısı değildir. Çoğunluk yönetimi anlayışının demokrasi ile uzak yakın bir ilgisi yoktur.

Demokrasi kültürünün temelinde esas olarak, “kendime istediğim özgürlükleri başkasına da tanımak gereklidir” anlayışı yatmaktadır. Aynı şekilde, demokrasi kültürünün temelinde, önce “kendine saygı” sonra bu saygının “insana saygı” biçimine dönmüş hali yer almaktadır (Kongar, 1997, 19). Demokrasi kültürünün ve buna bağlı olarak demokratik değerlerin bireylere kazandırılmasında aileden başlayarak örgün eğitim kurumları ve kitle iletişim araçlarına büyük görevler düşmektedir. Özellikle demokrasiyle alakalı edinilen bilgi, beceri ve tutumların davranışa dönüştürülmesinde örgün eğitim kurumlarının görevi daha da büyüktür.

* Yard. Doç. Dr.; Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Sınıf Öğretmenliği ABD

Eğitimin bir çok amacının yanında en önemlilerinden biri de yeni yetişmekte olan kuşakların topluma sağlıklı ve verimli bir biçimde uyum sağlamalarını yardımcı olmaktır. Bu uyumu gerçekleştirmek için bireylerin bilgi, beceri ve tutumlarının geliştirilmesi hedeflenir ve davranışlar bu doğrultuda değiştirilir.

Sosyal hayata uyum sağlamada ve kişilik gelişiminde eğitim kurumlarının görevi çok büyüktür. 6-14 yaş çocuklarının eğitim-öğretim faaliyetinden sorumlu ilköğretim okullarında uygulanan ilköğretim programında öğrencilere bilgi, beceri, alışkanlık ve demokratik tutum ve değerleri kazandırma yönünde çok çeşitli etkinlikler gerçekleştirilir.

Demokratik tutum, kısmen bireylerin davranış kalıpları içerisinde bulunsa da fırsat ve imkan eşitliği ve özgürlük, düzen ve yasalar çerçevesinde genel bir hayat tarzı olarak yaşantıya geçirilemez ise toplum yada tek tek bireylerin adalet duyguları zedelenecektir. İyi işleyen bir düzende bireylerin adalet duygusu ve bunun yanında özgürlük ve fırsat eşitliği öncelikle temel kültürlenme kurumu olan eğitim sayesinde yaşantıya dönüştürülüp kazandırılabilir (Rebaul, aktaran Büyükkaragöz ve Üre, 1994, 29).

Demokratik değerler ile ilgili Kıncal ve Işık (2003, 56-57) yaptıkları bir araştırmada, demokratik değerlerin literatürde yer alma sıklığını; eşitlik, yaşama saygı, özgürlük, adalet, dürüstlük, iyiyi arayış, işbirliği, özgüven, hoşgörü, duyarlılık, sorumluluk, farklılıkları kabul etme, güvenlik, barış, gelişim, mükemmellik ve etkililik olarak sıralamışlardır.

Gençlerin ailede kazandığı demokratik değerleri geliştiren en önemli unsur öğretmendir. Eğitim sisteminin başarısı temelde sistemi işleyip uygulanacak olan öğretmenlerin ve diğer eğitim personelinin niteliklerine bağlıdır. Bundan dolayı "Bir okul ancak içindeki öğretmenler kadar iyidir" denilebilir (Büyükkaragöz ve Üre, 1994, 29-30). Bu yönüyle, hem görevi hem de hizmet öncesi eğitimi bakımından öğretmen demokratik yönetimin ve demokratik yaşama biçiminin temelini oluşturan anlayış tutum ve idealleri geliştirmede olumlu hizmetler yapmaya durumda en uygun olan kişidir. Öğretmenlerin böyle bir hizmette bulunabilmesi için şüphesiz demokrasinin temel değerlerinden haberdar olması, bu değerlerin kendi hayatı ile ilgili olduğu kadar öğrencilerinin hayatları üzerinde de ne derece etkileri olduğunu bilmesi gerekmektedir.

Öğretmen, demokratik yaşam kültürünü geliştirecek manevi, ahlaki yeteneklerin yerleşmesi konusunda üzerine düşen görevlerin neler olduğunu bilincinde olmalıdır. Öğretmenler, demokratik ilkelere değer verdiğini sadece sözleriyle değil sergiledikleri davranışlarıyla da göstererek demokratik yaşamın en temel destekleyicisi olmalıdır. Bunun yanında iyi bir öğretmen, öğrencilerinin demokratik kazanımları gerçekleştirebilmeleri için özendirici bir ortam ve uygun fırsatlar hazırlamalıdır.

Bireylere demokratik tutum ve davranışları kazandırmanın en temel ögesi olarak kabul edilen örgün eğitim kurumunda bu tutum ve davranışları şüphesiz öğretmenlerin sergiledikleri model davranışlar, tutumlar ile kazandırılabilir. Öğretmenlerin eğitim-öğretim sürecinde demokratik tutum ve davranışları ve bunları öğrencilere kazandırmadaki durumlarıyla ilgili çok sayıda araştırma yapılmış ve bir çoğunun sonucunda da öğretmenlerin tutum ve davranışlarının demokratik olmadığı ortaya çıkmıştır.

Kıncal tarafından 2000 yılında "İlköğretim Öğretmenlerinin Davranışlarının Demokratiklik Düzeyi" konulu çalışmada Erzurum ilinde sekizinci sınıf öğrencileri üzerinde yapılan araştırmaya göre demokratik değerlerin kazandırılması yönünden

okullarda önemli yetersizliklerin olduğu ve öncelikle öğretmenlerin eleştirilere yeterince açık olmamaları, öğrencilerin bireyselliklerinin ön plana çıkartılması, ders dışı etkinliklere ve yönetim süreçlerine teşvik edilmeleri konusunda eksikliklerin olduğu ortaya çıkarılmıştır.

Yine aynı konuda Gözütok tarafından 1995’de yapılan “Öğretmenlerin Demokratik Tutumları” konulu araştırmada, öğretmenler ile öğretmen adaylarının demokratik tutumları ortaya konulmaya çalışılmıştır. Sonuçta;

1) Öğretmen adaylarının görev başındaki öğretmenlere göre daha demokratik tutum sergilemekte oldukları,

2) Cinsiyet, öğretmenlik deneyimi ve farklı sosyo-ekonomik ortamlarda çalışma değişkenleri öğretmenlerin demokratik tutumlarını etkilemektedir,

3) Demokratik tutum puanları en yüksek olan öğretmenler İlköğretmen Okulu mezunu olan öğretmenlerdir,

4) İlkokul ve Ortaokulda görev yapan öğretmenlerinin, lisede görevli öğretmenlere göre daha demokratik tutum sergiledikleri bulunmuştur.

Yukarıda genel anlamda üzerinde durulduğu ve araştırma sonuçlarında da görüldüğü üzere demokratik bilgi, beceri, tutum ve davranışların bireylere kazandırılmasında en önemli kurum örgün eğitim kurumları yani okullardır. Kısacası, demokratik tutum ve davranışları geliştirmek, bireysel ve sosyal ilişkileri uyumlu bir şekilde düzenlemek eğitim kurumlarının görevidir. Şüphesiz burada en büyük sorumluluğu da öğretmenler üstlenmektedir.

ARAŞTIRMANIN AMACI

Araştırmanın temel amacı, demokratik kazanımların gerçekleştirilmesinde ilköğretim öğretmenlerinin etkililiğini değerlendirmektir. Bu temel amaç çerçevesinde aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

1. Demokratik kazanımların gerçekleştirilmesinde ilköğretim öğretmenlerinin kullandıkları etkinlikler ile ilgili görüşlerinin dağılımı nasıldır?

2. Demokratik kazanımların gerçekleştirilmesinde ilköğretim öğretmenlerinin kullandıkları etkinlikler cinsiyetlerine göre farklılaşmakta mıdır?

3. Demokratik kazanımların gerçekleştirilmesinde ilköğretim öğretmenlerinin kullandıkları etkinlikler okuttukları sınıflara göre farklılaşmakta mıdır?

4. Demokratik kazanımların gerçekleştirilmesinde ilköğretim öğretmenlerinin kullandıkları etkinlikler mesleki kıdemlerine göre farklılaşmakta mıdır?

5. Demokratik kazanımların gerçekleştirilmesinde ilköğretim öğretmenlerinin kullandıkları etkinlikler öğrenim durumlarına göre farklılaşmakta mıdır?

YÖNTEM

Evren:

Araştırmanın evrenini Erzurum il merkezindeki ilköğretim okullarında görev yapan İlköğretim birinci kademe (1. 2. 3. 4. 5. sınıf) öğretmenleri oluşturmaktadır.

Örneklem:

Erzurum il merkezindeki 15 ilköğretim okulunda görev yapan 350 öğretmen şans (random) yoluyla seçilerek anket uygulanmıştır. Anketi yanlış veya eksik cevaplayanların çıkarılmasıyla 300 öğretmen örnekleme alınmıştır.

Tablo 1: Öğretmenlerin cinsiyet okuttukları sınıf mesleki kıdem ve öğrenim durumuna göre dağılımları

Öğretmenlerin Genel Özellikleri		f	%
Cinsiyet	Erkek	153	51.0
	Kadın	147	49.0
	Toplam	300	100.0
Okuttukları Sınıf	1. sınıf	47	15.7
	2. sınıf	66	22.0
	3. sınıf	62	20.7
	4. sınıf	68	22.7
	5. sınıf	57	19.0
	Toplam	300	100.0
Mesleki Kıdemleri	1-5 yıl	43	14.3
	6-10 yıl	110	36.7
	11-15 yıl	48	16.0
	16-20 yıl	37	12.3
	21 yıl ve yukarısı	62	20.7
	Toplam	300	100.0
Öğrenim Durumları	Öğretmen Okulu veya Lisesi	28	9.3
	Eğitim Yüksek Okulu	84	28.0
	Eğitim Fakültesi (Sınıf Öğrt.)	110	36.7
	4. Yıllık Diğer Fakülteler	69	23.0
	Yüksek Lisans	9	3.0
	Toplam	300	100.0

Veri Toplama Araçları:

Araştırmanın verileri anket tekniği kullanılarak toplanmıştır. Anketin hazırlanmasında, demokratik kazanımların gerçekleştirilmesinde ilköğretim öğretmenlerinin kullandıkları etkinlikler ile ilgili özellikler yerli ve yabancı kaynaklar taranarak ortaya konulmuştur. İlköğretim öğretmenlerinin kullandıkları bu etkinlikler öğretmenlerin bu konudaki görüşlerini yansıtabilecekleri ifadeler şeklinde maddeleştirilmiştir. Anket iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm, öğretmenlerin cinsiyetleri, okuttukları sınıflar, mesleki kıdemleri ve öğrenim durumlarını belirlemeye yönelik kişisel bilgilerden oluşmaktadır. İkinci bölüm ise, ilköğretim öğretmenlerinin demokratik kazanımların gerçekleştirilmesinde kullandıkları etkinlikleri belirlemeye yönelik olarak ankette yer alan 25 maddeden oluşmaktadır. Ankette yer alan maddelerin karşısında (3= Her Zaman, 2= Ara Sıra, 1= Hiçbir Zaman) biçiminde seçenekler yer almaktadır. Anketin kapsam geçerliği için ilgili alan uzmanlarına gösterilip ifadeler üzerinde tartışılmış, ayrıca 30 öğretmene uygulayıp dil anlatım ve şekil yönünden var olan eksiklikler giderilmeye çalışılmıştır. Güvenirliğini belirlemek için de Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısına bakılmıştır. Buna göre, Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı 0.86 olarak bulunmuştur.

BULGULAR VE YORUMLAR

Araştırmada elde edilen bulgular aşağıda beş kategoride ortaya konulmuştur.

1. Demokratik Kazanımların Gerçekleştirilmesinde İlköğretim Öğretmenlerinin Kullandıkları Etkinlikler İle İlgili Görüşlerinin Dağılımı:

Tablo 2: Demokratik Kazanımların Gerçekleştirilmesinde İlköğretim Öğretmenlerinin Etkinlikleri Ne Sıklıkta Kullandıkları İle İlgili Görüşlerinin Dağılımı.

Demokratik Kazanımları Gerçekleştirmede Kullanılan Etkinlikler	Her Zaman		Ara Sıra		Hiç Bir Zaman		TOPLAM	
	f	%	f	%	f	%	f	%
1. Öğrencilerin demokratik tutum ve davranışları gerçekleştirebilecekleri ortam oluşturmaya çalışırım.	254	84.6	44	14.7	2	0.7	300	100.0
2. Demokrasi eğitimi konusunda mesleki becerilerimi geliştirmek için seminerlere, toplantılara katılırım.	112	37.3	149	49.7	39	13.0	300	100.0
3. Demokratik eğitim ortamının oluşturulmasında yaşanan problemleri gidermek için uğraşırım.	231	77.0	60	20.0	9	3.0	300	100.0
4. Öğrencilerde demokrasi bilincinin yerleşmesi için düzenlenen eğitim etkinliklerine yeterince zaman ayırırım.	168	56.0	117	39.0	15	5.0	300	100.0
5. Öğrencilere bireysel ve kültürel farklılıkların olabileceğine ilişkin anlayış kazandırmaya yönelik çalışmalara yer veririm.	216	72.0	69	23.0	15	5.0	300	100.0
6. Sınıf içinde ve sınıf dışında demokratik yaşamla ilgili öğrencilere örnek olmaya çalışırım.	257	85.7	24	8.0	19	6.3	300	100.0
7. Öğrencilerle ve diğer öğretmen arkadaşlarımla olan iletişimimde demokratik tavırlar sergilerim.	235	78.3	43	14.3	22	7.3	300	100.0
8. Öğrencilerde ulusal ve evrensel değerlerin gelişmesini destekler ve model olurum.	227	75.7	56	18.7	17	5.7	300	100.0
9. Demokratik tavırlar sergileyen öğrencileri bu konuda teşvik ederim.	228	76.0	57	19.0	15	5.0	300	100.0
10. Öğrenciler arasında ayrımcılık yapmam.	216	72.0	33	11.0	51	17.0	300	100.0
11. Öğrencilerin fikirlerine ve ürettiklerine değer veririm.	239	79.7	41	13.7	20	6.7	300	100.0
12. Öğrencilerin farklı etkinlikler önermesine ve bunlara katılmasına olanak sağlarım.	194	64.7	80	26.7	18	6.0	300	100.0
13. Demokrasi eğitimi ile ilgili yeni ve farklı görüşler ortaya koyan öğrencilere uygulama fırsatı tanırım.	171	57.0	111	37.0	18	6.0	300	100.0
14. Demokratik bir sınıf ortamının oluşturulmasında öğrencilerle birlikte hareket ederim.	218	72.7	70	23.3	12	4.0	300	100.0
15. Sınıf yönetiminde öğrencilerin karara katılmalarını sağlarım.	215	71.7	72	24.0	13	4.3	300	100.0
16. Derslerde demokratik ilkeleri yaşatıcı öğretim yöntem ve tekniklerinin uygulanmasına çalışırım.	208	69.3	74	24.7	18	6.0	300	100.0
17. Demokratik tutum ve davranışları kazandırıcı yönde gerekli olan afiş, levha, slayt vb. araçları sınıfta kullanırım.	114	38.0	166	55.3	20	6.7	300	100.0
18. Sınıf içi ve dışı etkinliklerde öğrencilerin sosyal ve kültürel özelliklerine uygun olarak çeşitliliğe yer veririm.	170	56.7	116	38.7	14	4.7	300	100.0
19. Öğrenciler arasında ilgi kümelerinin, öğrenci kulüplerinin oluşturulması için çaba harcarım.	114	38.0	176	58.7	10	3.3	300	100.0
20. Eğitsel kol çalışmalarını demokratik ilkelere uygun planlayıp yönlendiririm.	200	66.7	79	26.3	21	7.0	300	100.0
21. Demokratik tutum ve davranışların geliştirilmesi için tartışma, münazara, beyin fırtınası gibi etkinlikler düzenlenmesine önderlik ederim.	182	60.7	103	34.3	15	5.0	300	100.0
22. Belirli gün ve haftalarda demokratik tutum ve davranışların özendirilmesi için çeşitli etkinlikler düzenlenmesini sağlarım.	148	49.3	136	45.3	16	5.3	300	100.0
23. Belirli gün ve haftalarda demokrasi ile ilgili vakıf, dernek, kamu kurum ve kuruluşları ile işbirliği yaparım.	57	19.0	191	63.7	52	17.3	300	100.0
24. Demokratik tutum ve davranışların geliştirilmesi için ders dışı etkinliklere önem veririm.	110	36.7	177	59.0	13	4.3	300	100.0
25. Demokratik becerilerin geliştirilmesi için sportif faaliyetler düzenlerim.	79	26.3	199	66.3	22	7.3	300	100.0

Tablo 2 incelendiğinde, demokratik kazanımların gerçekleştirilmesinde ilköğretim öğretmenlerinin kullandıkları etkinlikler ile ilgili görüşlerin farklı oranlarda olduğu görülmektedir. İlköğretim öğretmenlerinin “Her Zaman” yaparım, kullanım dedikleri etkinliklerin yüzdeleri yüksek olanlara baktığımızda, Sınıf içinde ve sınıf dışında demokratik yaşamla ilgili öğrencilere örnek olmaya çalışırım (% 85.7), Öğrencilerin demokratik tutum ve davranışları gerçekleştirebilecekleri ortam oluşturmaya çalışırım (%84.6), Öğrencilerin fikirlerine ve ürettiklerine değer veririm (% 79.7), Öğrencilerle ve diğer öğretmen arkadaşlarımla olan iletişimimde demokratik tavırlar sergilerim (%78.3), Demokratik eğitim ortamının oluşturulmasında yaşanan problemleri gidermek için uğraşırım (% 77.0); “Ara sıra” yaparım dedikleri etkinliklerin yüzdeleri yüksek olanlar Demokratik becerilerin geliştirilmesi için sportif faaliyetler düzenlerim (%66.2), Belirli gün ve haftalarda demokrasi ile ilgili vakıf, dernek, kamu kurum ve kuruluşları ile işbirliği yaparım (% 63.7), Demokratik tutum ve davranışların geliştirilmesi için ders dışı etkinliklere önem veririm (% 59.0), Öğrenciler arasında ilgi kümelerinin, öğrenci kulüplerinin oluşturulması için çaba harcarım (% 58.7), Demokratik tutum ve davranışları kazandırıcı yönde gerekli olan afiş, levha, slayt vb. araçları sınıfta kullanırım (%55.3) Öğretmenlerin “Hiçbir Zaman” yapmam dedikleri yüzdeleri yüksek olanları da; Belirli gün ve haftalarda demokrasi ile ilgili vakıf, dernek, kamu kurum ve kuruluşları ile işbirliği yaparım (%17.3), Öğrenciler arasında ayrımcılık yapmam (%17.0), Demokrasi eğitimi konusunda mesleki becerilerimi geliştirmek için seminerlere, toplantılara katılırım (%13.0), Demokratik becerilerin geliştirilmesi için sportif faaliyetler düzenlerim (%7.3), Öğrencilerle ve diğer öğretmen arkadaşlarımla olan iletişimimde demokratik tavırlar sergilerim (%7.3) şeklinde karşımıza çıkmaktadır.

Demokratik kazanımların gerçekleştirilmesinde ilköğretim öğretmenlerinin çok çeşitli etkinlikleri gerçekleştirdikleri ancak bunların yukarıda da görüldüğü üzere farklı oranlarda olduğu görülmektedir. Öğretmenlerin özellikle kendi çabaları ile ortaya koyabilecekleri etkinlikleri daha fazla yaptıkları (Sınıf içinde ve sınıf dışında demokratik yaşamla ilgili öğrencilere örnek olmaya çalışırım % 85.7, Öğrencilerin demokratik tutum ve davranışları gerçekleştirebilecekleri ortam oluşturmaya çalışırım %84.6 vb.) öğrencilere demokratik kazanımların aktarılmasında idareyle ve okul dışındaki kurum ve kuruluşlarla ilgili etkinliklerin gerçekleştirilmesinde ara sıra (Belirli gün ve haftalarda demokrasi ile ilgili vakıf, dernek, kamu kurum ve kuruluşları ile işbirliği yaparım % 63.7, Demokratik tutum ve davranışların geliştirilmesi için ders dışı etkinliklere önem veririm % 59.0, Öğrenciler arasında ilgi kümelerinin, öğrenci kulüplerinin oluşturulması için çaba harcarım % 58.7) ve hiçbir zaman yapmam (Belirli gün ve haftalarda demokrasi ile ilgili vakıf, dernek, kamu kurum ve kuruluşları ile işbirliği yaparım %17.3, Demokratik becerilerin geliştirilmesi için sportif faaliyetler düzenlerim (%7.3) şeklinde ifadede bulunmaları dikkat çekicidir.

Belirli gün ve haftalarda demokrasi ile ilgili vakıf, dernek, kamu kurum ve kuruluşları ile işbirliği yaparım, demokrasi eğitimi konusunda mesleki becerilerimi geliştirmek için seminerlere, toplantılara katılırım ve demokratik becerilerin geliştirilmesi için sportif faaliyetler düzenlerim gibi etkinlikleri ilköğretim öğretmenlerinin “Hiçbir Zaman” yapmam diyerek yüksek oranda belirtmeleri Kınca’ın 2000’de yapmış olduğu araştırma sunucunda ortaya çıkan; okullarda önemli yetersizliklerin olması, öğrencilerin ders dışı etkinliklere ve yönetim süreçlerine teşvik edilmeleri konusundaki eksiklikler ile ilgili bulgularıyla tutarlılık göstermektedir.

2. Demokratik Kazanımların Gerçekleştirilmesinde İlköğretim Öğretmenlerinin Kullandıkları Etkinlikler İle Öğretmenlerin Cinsiyetleri Arasındaki Farklılığa Yönelik Bulgular :

Tablo 3: Demokratik Kazanımların Gerçekleştirilmesinde İlköğretim Öğretmenlerinin Kullandıkları Etkinliklerin Öğretmenlerin Cinsiyetlerine Göre Karşılaştırılması.

Cinsiyet	n	\bar{X}	SK	t	Önem Düzeyi
Erkek	153	64.0261	6.3598	0.288	P > .05
Kadın	147	63.0952	8.6566		

Tablo 3'te demokratik kazanımların gerçekleştirilmesinde ilköğretim öğretmenlerinin kullandıkları etkinliklerin öğretmenlerin cinsiyetlerine göre farklılaşp farklılaşmadığına yönelik bulgulara yer verilmiştir. Öğretmenlerin demokratik kazanımların gerçekleştirilmesinde kullandıkları etkinliklerin ortalamalarının birbirinden farklı oranlarda olduğu ortaya çıkmıştır. Ancak buna rağmen, demokratik kazanımların gerçekleştirilmesinde ilköğretim öğretmenlerinin kullandıkları etkinlikler ile öğretmenlerin cinsiyetleri arasında 0.05 önem düzeyinde anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Erkek ve kadın öğretmenlerin demokratik kazanımların gerçekleştirilmesinde kullandıkları etkinliklerin birbirlerine yakın olması bay ve bayan ilköğretim öğretmenlerinin bu konuda aynı noktalar üzerinde durdukları veya en azından durmaya çalıştıkları biçiminde ele alınabilir. Diğer bir ifadeyle, ilköğretim öğretmenlerinin demokratik kazanımların gerçekleştirilmesinde kullandıkları etkinlikler, yaptıkları faaliyetler öğretmenlerin cinsiyetlerine göre farklılık göstermemektedir.

3. Demokratik Kazanımların Gerçekleştirilmesinde İlköğretim Öğretmenlerinin Kullandıkları Etkinlikler İle Okuttukları Sınıflar Arasındaki Farklılığa Yönelik Bulgular :

Tablo 4: Demokratik Kazanımların Gerçekleştirilmesinde İlköğretim Öğretmenlerinin Kullandıkları Etkinliklerin Okuttukları Sınıflara Göre Karşılaştırılması.

Sınıflar	n	\bar{X}	SK
1. sınıf	47	63.9574	7.0617
2. sınıf	66	62.8333	7.7292
3. sınıf	62	62.9677	8.7571
4. sınıf	68	63.3676	8.2569
5. sınıf	57	65.0000	5.2542
Toplam	300	63.5700	7.5743

Varyans Analizi	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F Değeri	Önem Düzeyi
Gruplar Arası	184.704	4	46.176	0.803	p>0.524
Gruplar İçi	16968.826	295	57.521		
Toplam Kareler	171153.530	299			

Tablo 4'te, demokratik kazanımların gerçekleştirilmesinde ilköğretim öğretmenlerinin kullandıkları etkinliklerin okuttukları sınıflara göre farklılaşp farklılaşmadığına yönelik bulgulara yer verilmiştir. Tablo incelendiğinde, öğretmenlerin okuttukları sınıflara göre demokratik kazanımların gerçekleştirilmesinde kullandıkları

rı etkinliklerin ortalamaları birbirine yakın seviyelerdedir. Sadece 5. sınıfı okutan öğretmenlerinin demokratik kazanımların gerçekleştirmesinde kullandıkları etkinliklerin ortalamasının diğerlerine oranla biraz yüksek olduğu görülmektedir ancak bu da etkili değildir.

Bu yönüyle, mevcut verilere dayalı olarak, demokratik kazanımların gerçekleştirilmesinde ilköğretim öğretmenlerinin kullandıkları etkinlikler ile okuttukları sınıflar arasında 0.05 önem düzeyinde anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Yine yukarıda cinsiyet değişkeninde bir farklılık olmadığı gibi burada da ilköğretim öğretmenlerinin demokratik kazanımların gerçekleştirilmesinde kullandıkları etkinlikler okuttukları sınıflara göre farklılaşmamaktadır. Yani, okuttukları sınıf değişkeni ilköğretim öğretmenlerinin demokratik kazanımların gerçekleştirilmesinde kullandıkları etkinlikleri etkileyen bir faktör değildir.

4. Demokratik Kazanımların Gerçekleştirilmesinde İlköğretim Öğretmenlerinin Kullandıkları Etkinlikler İle Mesleki Kıdemleri Arasındaki Farklılığa Yönelik Bulgular :

Tablo 5: Demokratik Kazanımların Gerçekleştirilmesinde İlköğretim Öğretmenlerinin Kullandıkları Etkinliklerin Mesleki Kıdemlerine Göre Karşılaştırılması.

Mesleki Kıdem	n	\bar{X}	SK
1-5 yıl	43	64.8372	5.3494
6-10 yıl	110	61.6727	8.6301
11-15 yıl	48	62.6667	9.4155
16-20 yıl	37	64.7838	5.8601
21 yıl ve ü.	62	66.0323	4.9521
Toplam	300	63.5700	7.5743

Varyans Analizi	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F Değeri	Önem Düzeyi
Gruplar Arası	934.579	4	233.645	4.250	
Gruplar İçi	16218.951	295	54.979		p=0.002
Toplam Kareler	17153.530	299			

Demokratik kazanımların gerçekleştirilmesinde ilköğretim öğretmenlerinin kullandıkları etkinliklerin mesleki kıdemlere göre farklılaşıp farklılaşmadığına yönelik bulgulara Tablo 5'te yer verilmiştir. Tablo incelendiğinde, örnekleme katılan öğretmenlerin mesleki kıdemlerine göre demokratik kazanımların gerçekleştirilmesinde kullandıkları etkinliklerin ortalamalarının birbirinden farklı olduğu, bu farklılığın özellikle 6-10 yıl mesleki kıdemi olan öğretmenlerin demokratik kazanımların gerçekleştirilmesinde kullandıkları etkinlikler ile mesleki kıdemi 21 yıl ve üzeri öğretmenlerin bu konu hakkındaki görüşleri arasında olduğu dikkat çekmektedir.

Bu verilere dayalı olarak, demokratik kazanımların gerçekleştirilmesinde ilköğretim öğretmenlerinin kullandıkları etkinlikler ile mesleki kıdemleri arasında 0.05 önem düzeyinde anlamlı bir farklılık ortaya çıkmıştır. Bu farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını ortaya çıkarmak amacıyla yapılan Tukey testi sonuçlarına göre, mesleki kıdemi 6-10 yıl olan ilköğretim öğretmenlerinin demokratik kazanımların gerçekleştirilmesinde kullandıkları etkinlikler ile 21 yıl ve üzeri mesleki kıdemi olan ilköğretim öğretmenlerinin bu konudaki görüşleri arasında 21 yıl ve üzeri mesleki kıdemi olan öğretmenlerin görüşleri lehine farklılaştığı bulunmuştur. Bu durum, tecrübeli

◆ Salih Zeki Genç

öğretmenlerin (21 yıl ve üzeri) demokratik kazanımların gerçekleştirilmesinde kullandıkları etkinliklerin ve bunlarla ilgili görüşlerinin diğer gruplardan özellikle 6-10 yıl mesleki kıdemi olan öğretmenlerden ayrıldığını göstermekte ve bu noktada da tecrübenin önemini gözler önüne sermektedir.

21 yıl ve üzeri mesleki kıdeme sahip ilköğretim öğretmenlerinin demokratik kazanımların gerçekleştirilmesinde kullandıkları etkinliklerin diğer mesleki kıdeme ait öğretmenlerden özellikle 6-10 yıl mesleki kıdemi olan öğretmenlerden farklılaşması bulgusu, Gözütok'un 1995 de yapmış olduğu "Öğretmenlerin Demokratik Tutumları" konulu araştırma sonuçlarından demokratik tutum puanları en yüksek olan öğretmenler İlköğretim Okulu mezunu olan öğretmenlerdir bulgusuyla örtüştüğü söylenebilir. Bu çalışmada örnekleme katılan 21 yıl ve üzeri öğretmenlerin öğrenim durumları da "Öğretmen Okulu veya Lisesi"dir.

5. Demokratik Kazanımların Gerçekleştirilmesinde İlköğretim Öğretmenlerinin Kullandıkları Etkinlikler İle Öğretmenlerin Öğrenim Durumu Arasındaki Farklılığa Yönelik Bulgular :

Tablo 6: Demokratik Kazanımların Gerçekleştirilmesinde İlköğretim Öğretmenlerinin Kullandıkları Etkinliklerin Öğrenim Durumlarına Göre Karşılaştırılması.

Öğrenim Durumu	n	\bar{X}	SK
Öğrt. Okulu veya Lisesi	28	64.6071	5.3357
Eğt. Yük O.	84	65.7500	5.4061
Eğitim Fak.	110	64.8364	5.4915
4. Yıllık Diğer Fak.	69	58.3913	10.8306
Yüksek L.	9	64.2222	5.9114
Toplam	300	63.5700	7.5743

Varyans Analizi	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F Değeri	Önem Düzeyi
Gruplar Arası	2460.057	4	615.014	12.348	
Gruplar İçi	14693.473	295	49.808		p=0.000
Toplam Kareler	17153.530	299			

Tablo 6'da, demokratik kazanımların gerçekleştirilmesinde ilköğretim öğretmenlerinin kullandıkları etkinlikler ile öğretmenlerin öğrenim durumu arasındaki farklılığa yönelik bulgular sunulmuştur. Tablo incelendiğinde, örnekleme katılan öğretmenlerin öğrenim durumlarına göre demokratik kazanımların gerçekleştirilmesinde kullandıkları etkinliklerin ortalamalarının birbirinden açık bir şekilde farklı olduğu, bu farklılığın da özellikle 4 yıllık diğer fakülte mezunu olan ilköğretim öğretmenlerinin demokratik kazanımların gerçekleştirilmesinde kullandıkları etkinlikler ile ilgili görüşleri ile öğretmen okulu veya lisesi, eğitim yüksekokulu ve eğitim fakültesi (sınıf öğretmenliği) ve yüksek lisans öğrenim durumunda olan öğretmenlerin bu konudaki görüşlerinde ayrıldığı dikkati çekmektedir.

Bu bağlamda yukarıdaki verilere dayalı olarak, demokratik kazanımların gerçekleştirilmesinde ilköğretim öğretmenlerinin kullandıkları etkinlikler ile öğretmenlerin öğrenim durumu arasında 0.05 önem düzeyinde anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Bu farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını ortaya çıkarmak amacıyla yapılan Tukey testi sonuçlarına göre, farklılığın öğretmen okulu veya lisesi, eğitim yüksekokulu, eğitim fakültesi (sınıf öğretmenliği) 4 yıllık diğer fakültelerden atanmışlar

ve yüksek lisans yapmış ilköğretim öğretmenlerinin demokratik kazanımların gerçekleştirilmesinde kullandıkları etkinlikler ile ilgili görüşleri arasında öğretmen okulu veya lisesi, eğitim yüksek okulu ve eğitim fakültesinde (sınıf öğretmenliği) öğrenim görmüş ilköğretim öğretmenlerinin bu konudaki görüşleri lehinedir. Bu sonucun en önemli göstergesi alan dışından atanan ilköğretim öğretmenlerinin demokratik kazanımların gerçekleştirilmesinde kullandıkları etkinliklerin eksik ve yetersiz olduğudur. Bunun nedeninin de bu konuda yeterli eğitimi almamış olmaları gösterilebilir. Bu yönüyle, demokratik kazanımların gerçekleştirilmesinde ilköğretim öğretmenlerinin kullandıkları etkinlikler öğretmenlerin öğrenim durumu değişkenine göre farklılaşmaktadır. Diğer bir ifadeyle, iki değişken birbirinden bağımsızdır denilebilir.

SONUÇLAR ve ÖNERİLER

Sonuçlar

Bu araştırmayla, demokratik kazanımların gerçekleştirilmesinde ilköğretim öğretmenlerinin etkililiği değerlendirilmeye çalışılmıştır. Sonuçta;

1. Demokratik kazanımların gerçekleştirilmesinde ilköğretim öğretmenlerinin çok çeşitli etkinlikleri gerçekleştirdikleri ancak bunların farklı oranlarda olduğu bulunmuştur. "Her zaman" Sınıf içinde ve sınıf dışında demokratik yaşamla ilgili öğrencilere örnek olmaya çalışırım (% 85.7), "Ara sıra" Demokratik becerilerin geliştirilmesi için sportif faaliyetler düzenlerim (%66.2) ve "Hiçbir Zaman" Belirli gün ve haftalarda demokrasi ile ilgili vakıf, dernek, kamu kurum ve kuruluşları ile işbirliği yaparım (%17.3), oranları en yüksek yüzdelik değerler olarak ortaya çıkmıştır.

2. Demokratik kazanımların gerçekleştirilmesinde ilköğretim öğretmenlerinin kullandıkları etkinlikler ile öğretmenlerin cinsiyetleri arasında anlamlı bir farklılık ortaya çıkmamıştır. Cinsiyet faktörü ilköğretim öğretmenlerinin demokratik kazanımların gerçekleştirilmesinde kullandıkları etkinlikler üzerinde belirleyici bir değişken değildir.

3. Demokratik kazanımların gerçekleştirilmesinde ilköğretim öğretmenlerinin kullandıkları etkinlikler ile okuttukları sınıflar arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

4. Demokratik kazanımların gerçekleştirilmesinde ilköğretim öğretmenlerinin kullandıkları etkinlikler ile mesleki kıdemleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Farklılığın 6-10 yıllık mesleki kıdeme sahip ilköğretim öğretmenlerin demokratik kazanımların gerçekleştirilmesinde kullandıkları etkinlikler ile 21 yıl ve üzeri mesleki kıdeme sahip ilköğretim öğretmenlerinin bu konu hakkındaki görüşleri arasında 21 yıl ve üzeri mesleki kıdeme sahip öğretmenler lehine olduğu ortaya çıkmıştır.

5. Demokratik kazanımların gerçekleştirilmesinde ilköğretim öğretmenlerinin kullandıkları etkinlikler ile öğretmenlerin öğrenim durumu arasında anlamlı bir farklılık ortaya çıkmıştır. Diğer bir ifadeyle, ilköğretim öğretmenlerinin demokratik kazanımların gerçekleştirilmesinde kullandıkları etkinlikler öğrenim durumlarına göre değişiklik göstermektedir.

Öneriler

1. Öğretmen, okul idaresi, okul dışındaki kurum ve kuruluşlar ve aile arasında işbirliği sağlanması demokratik kazanımların daha etkin gerçekleştirilmesine fırsat verir.

2. Okul içinde ve okul dışında araç-gereçlerin temin edilmesi ve bunların verimli bir şekilde kullanılabilmesinin sağlanması öğretmenlerin demokratik kazanımları daha etkin gerçekleştirebilmelerine imkan tanır.

3.Çok daha geniş bir evren ve örnekleme dayalı olarak demokratik kazanımların gerçekleştirilmesinde öğretmenlerin etkililiği ele alınabilir.

◆ Salih Zeki Genç

Kaynakça

- Büyükkaragöz, S. ve Üre, Ö. (1994) “Öğretmen Yetiştiren Yükseköğretim Kurumlarındaki öğrencilerin Demokratik Tutumları Araştırması” **Demokrasi Gündemi, Türk Demokrasi Vakfı Bülteni**, Sayı19, ss:29-41.
- Büyükkaragöz, S.. (1990) “İlkokul Programı ve Demokrasi Eğitimi” **Bülten Türk Demokrasi Vakfı Yayın Organı**, Ankara: ss: 16-19
- Gözütok, F. D.(1995) **Öğretmenlerin Demokratik Tutumları**. TDV Yayınları, Ankara.
- Kıncal, R.Y. ve Işık H. (2003)“Demokratik Eğitim ve Demokratik Değerler”, **Eğitim Araştırmaları**, Yıl: 3, Sayı:11 Ankara: ss: 54-58
- Kıncal, R.Y. (2000) “İlköğretim Öğretmenlerinin Davranışlarının Demokratiklik Düzeyi”, **II. Ulusal Öğretmen Yetiştirme Sempozyumu (10-12 Mayıs 2000)** Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Çanakkale.
- Kongar, E. (2002) **Demokrasi ve Kültür**. Remzi Kitabevi (4. Basım) İstanbul.
- Kongar, E. (1997) **Demokrasi ve Laiklik**. Remzi Kitabevi, (2. Baskı) İstanbul.
- Yeşil, R. (2002) **Okulda ve Ailede İnsan Hakları ve Demokrasi Eğitimi**. Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.

EVALUATING THE EFFECTIVENESS OF PRIMARY SCHOOL TEACHERS IN REALIZING DEMOCRATIC ACQUISITION

Salih Zeki GENÇ*

Abstract

This study basically aims at evaluating the effectiveness of primary school teachers in realizing democratic acquisition. The sample consists of 300 primary school teachers who work in 15 primary schools in Erzurum city center.

A questionnaire developed by the researcher himself was used as the measurement instrument. The questionnaire has 25 items measuring the activities used by primary school teachers to realize democratic acquisition. The data were analyzed using frequency tables, percentage calculations, t test and variance (F) method. The data reveal that the primary school teachers use different activities at different rates and that, on the other hand, these activities used by the primary school teachers don't differ in terms of gender and the classes they teach but differ in terms of their educational status and length of service.

Key Words: Democracy, acquisition, primary school teacher, school, student

* Ass. Prof.; Çanakkale Onsekiz Mart University, Faculty of Education